

Benjamin Lee Whorf

Hopi-intiaanien maailmankaikeuden malli¹

Pdän perusteettomana oletusta, jonka mukaan sellaisella hopi-intiaanilla, joka ymmärtää ainoastaan hopinkieltä ja oman yhteiskuntansa kulttuurisia ideoita, on samat käsitykset, usein intuitioiksikin oletetut, ajasta ja avaruudesta kuin meillä, käsitykset, joiden on yleisesti oletettu olevan universaaleja. Erittäinkään hänellä ei ole yleistä käsitettä tai intuitiota AJASTA tasaisesti virtaavana jatkumona, jossa kaikki maailmankaikeudessa etenee tasaiseen tahtiin tulevaisuudesta nykyisyyden kautta menneeseen; tai jossa, kääntääksemme kuvan, duraation virta kantaa lakkaamatta havainnoitsijaa pois päin menneestä ja kohti tulevaa.

Pitkäaikaisen ja huolellisen tutkimuksen ja analyysin perusteella hopinkielen voidaan todeta olevan vailla sellaisia sanoja, kieliopillisia muotoja, rakenteita tai ilmauksia, jotka viittaisivat suoranaisesti siihen mitä me kutsuisimme “ajaksi”, tai jotka viittaisivat menneeseen, nykyisyyteen, tai tulevaan, tai kestävään tai pysyvään, tai liikkeeseen pikemmin kinemaattisena kuin dynaamisena (ts. pikemminkin jatkuvana siirtymisenä tilassa ja ajassa kuin dynaamisen ponnistuksen ilmauksena tietyssä prosessissa), tai jotka edes viittaisivat tilaan niin, että sulkisivat pois sen ekstension tai eksistenssin elementin, jota me kutsumme “ajaksi”, ja siten jättäisivät epäsuorasti jäännöksen, johon voitaisiin viitata “aikana”. Hopi ei näin ollen sisällä suoraa sen enempää kuin epäsuoraakaan viittausta “aikaan”.

Samalla hopinkieli pystyy nimeämään ja kuvailemaan pätevästi, pragmaattisessa tai operationaalisessa mielessä, kaikki maailmankaikeudessa havaittavissa olevat ilmiöt. Siksi pidän perusteettomana otaksua, että hopi-ajatteluun sisältyisi mitään sellaista käsitystä kuin oletettu vaistomaisesti koettu “ajan” virtaaminen, tai että hopin intuitio tarjoaisi sen hänelle muun datansa mukana. Aivan kuten on mahdollista käyttää epälukuista määrää euklidisesta poikkeavia geometrioita, jotka tarjoavat yhtä täydellisen kuvauksen avaruudellisista muodoista, samalla tavoin on mahdollista käyttää aivan yhtä päteviä maailmankaikeuden

kuvauksia, jotka eivät sisällä meille tuttuja ajan ja tilan vastakkainasetteluja. Modernin fysiikan matemaattisin termein hahmoteltu suhteellisuusteoreettinen näkökulma on yksi sellainen ja hopin *Weltanschauung* on toinen ja aivan erilainen, ei-matemaattinen ja kielellinen.

Hopin kieli ja kulttuuri kätkee siten sisäänsä tietyn metafysiikan vastaavalla tavalla kuin meidän niin kutsuttu naiivi käsityksemme tilasta ja ajasta tai kuten suhteellisuusteoria; hopin metafysiikka kuitenkin poikkeaa kummastakin. Jotta voisimme kuvailla maailmankaikeuden rakennetta hopin mukaan, on tarpeen yrittää niin pitkälle kuin se on mahdollista selvittää tätä metafysiikkaa (joka on pätevästi kuvattavissa vain hopinkielellä) omalla kielellämme esitetyn likiarvon avulla, epäilemättä riittämättömästi, mutta yhtä kaikki käyttäen hyväksi käsitteitä, joita pyrimme työstämään keskinäiseen vastaavuuteen hopin maailmankäsityksen perustalla olevan systeemin kanssa.

Tässä hopi-näkemyksessä aika katoaa ja avaruus muuntuu, niin ettei se ole enää meidän oletetun intuitiomme tai klassisen newtonilaisen mekaniikan homogeeninen ja hetkellinen ajaton avaruus. Samalla kuvaan virtaa uusia käsitteitä ja abstraktioita, jotka ottavat tehtäväkseen maailmankaikeuden kuvailun ilman mainitunlaista aikaa ja avaruutta—abstraktioita, joille kielestämme puuttuvat sopivat termit. Nämä abstraktiot, joiden likimäärillä pyrimme rekonstruoimaan hopi-metafysiikan, tulevat epäilemättä vaikuttamaan meistä luonteeltaan psykologisilta elleivät suorastaan mystisiltä. Ne ovat ideoita, joita olemme tottuneet tarkastelemaan kuuluvina joko niin kutsuttuihin animistisiin tai vitalistisiin uskomuksiin tai niihin transsendentaaleihin kokemuksen ja silmille näkymättömien asioiden intuitioiden yhteensulautumiin joita mystikon tietoisuus aistii, tai joita mystiset ja (tai) niin kutsutut okkultiset ajatusjärjestelmät tarjoavat. Nämä abstraktiot ovat ehdottomasti annetut joko selkeästi sanoina—psykologisina tai metafysisinä—hopinkielessä tai myös ovat implisiittisinä tuon kielen itsensä rakenteessa ja kieliopissa, sekä havaittavissa hopikulttuurissa ja käyttäytymisessä. Ne

eivät ole, sikäli kuin kykenen tietoisesti välttämään sitä, objektiivisen analyysin yrityksessäni aiheuttamiani muiden systeemien heijastumia hopin kieleen ja kulttuuriin. Silti, jos MYSTINEN onkin ruma sana nykyaikaisen länsimaisen tieteen tekijän mielestä, on korostettava, että nämä hopi-metafysiikan perustavat abstraktiot ja postulaatit ovat, puolueettomasta näkökulmasta katsoen, yhtä (tai hopille enemmänkin) oikeutettuja käytännöllisesti ja kokemuksellisesti kuin oman metafysiikkamme virtaava aika ja staattinen avaruus, jotka ovat *au fond* yhtä mystisiä. Hopi-postulaatit pystyvät käsittelemään yhtä lailla kaikkia ilmiöitä ja niiden keskinäissuhteita, ja soveltuvat sitäkin paremmin hopikulttuurin integraatioon sen kaikissa vaiheissa.

Oman kieleemme, ajattelumme ja modernin kulttuurimme perustalla vaikuttava metafysiikka (en puhu viimeaikaisesta ja täysin erilaisesta nykyaikaisen tieteen suhteellisuusmetafysiikasta) jäsentää maailmankaikkeutta kahdella suurella KOSMISELLÄ MUODOLLA, avaruudella ja ajalla; staattisella, kolmiulotteisella, äärettömällä avaruudella ja kineettisellä, yksiulotteisella ja lakkaamatta virtaavalla ajalla—nämä kaksi ovat äärimmäisen erillisiä ja irrallisia todellisuuden aspekteja (tutunomaisen ajattelumme mukaan). Ajan virtaava ulottuvuus puolestaan jaetaan kolmeen: menneeseen, nykyisyyteen ja tulevaan.

Hopi-metafysiikalla on myös omat, mittavuudeltaan ja kattavuudeltaan näihin verrannolliset kosmiset muotonsa. Mitä ne ovat? Hopi-metafysiikka jäsentää maailmankaikkeutta kahdella kosmisella muodolla, joiden alustavana terminologisena likimääränä voimme pitää ILMENNYTTÄ (manifested) ja ILMENEVÄÄ (manifesting) (tai ILMENTYMÄTÖNTÄ [unmanifest]),² tai myös OBJEKTIIVISTA ja SUBJEKTIIVISTA. Objektiivinen eli ilmentynyt käsittää kaiken sen mikä on tai on ollut aistien tavoitettavissa, itse asiassa his-

toriallisen ja fysikaalisen maailmankaikkeuden, pyrkimättä erottelamaan nykyisyyden ja menneen kesken, poissulkien ainoastaan kaiken sen, mitä me kutsumme tulevaksi. Subjektiivinen eli ilmenevä käsittää kaiken tulevaksi kutsumamme, MUTTA EI AINOASTAAN SITÄ; se sisältää yhtä lailla ja erottamatta kaiken sen mitä kutsumme henkiseksi—kaiken mikä ilmenee tai eksistoi mielessä tai, kuten hopi asian ilmaisisi, sydämessä, eikä vain ihmissydämessä vaan myös eläinten, kasvien ja esineiden sydämessä, sekä kaikkien luonnon muotojen ja ilmiöiden takana ja sisällä luonnon sydämessä sekä—johdannaisena ja laajenuksena jota on uumoillut useampi kuin yksi antropologi, mutta josta hopi itse tuskin koskaan puhuisi, niin ladattu kyseinen idea on uskonnollisella ja maagisella kunnioituksella—itse kosmoksen sydämessä.³ Subjektiivinen ulottuvuus (subjektiivinen meidän näkökulmastamme, mutta hopille se on äärimmäisen todellinen ja värähtelee elämää, voimaa ja mahdollisuutta) käsittää, paitsi meidän TULEVAISUUTTAMME, jonka hopi käsittää paljolti ennaltamäärätyksi luonteensa jos kohta ei täsmällisen muotonsa puolesta, myös kaiken henkisyyden, mieltämisen ja emotion, joiden olemuksena ja tyyppillisenä muotona on päämääräisen halun pyrkimys, luonteeltaan älyperäinen, ilmituloa kohti—ilmituloa, joka kohtaa runsaasti vastusta ja viivettä, mutta on muodossa tai toisessa väistämätön. Se on odotusten, kaipuun, päämääräisyyden ulottuvuus, elävöittävän elämän, vaikuttavien syiden, sisäisestä ulottuvuudesta (hopilainen SYDÄN) itseään esiin, ilmentyneisyyteen ajattelevan ajatuksen ulottuvuus. Se on dynaamisessa tilassa, mutta ei kuitenkaan liikkeen tilassa—se ei ole lähestymässä kohti meitä tulevaisuudesta vaan on JO KANSSAMME elävässä ja henkisessä muodossa ja sen voimat vaikuttavat aiheutumisen tai ilmaantumisen kentässä, so. kehittämisessä ilman liikettä subjektiivisesta asteittain tulokseen, joka on sen tavoite, objektiivinen. Kääntäessään englantiin hopit sanovat näiden aiheutumisen prosessissa olevien entiteettien 'tulevan' tai että he—hopit—'tulevat niiden luo', mutta heidän omassa kielessään ei ole meidän 'tulemistamme' tai 'menemistämme' vastaavia verbejä, jotka merkitsisivät yksinkertaista ja abstraktia liikettä, meidän puhtaasti kinemaattista käsitettämme. Tässä tapauksessa 'tulemiseksi' käännetty sanat viittaavat ilmentymisen prosessiin kutsumatta sitä liikkeeksi—ne ovat *pew i*, 'aiheutuu tänne' ('eventuates to here'), tai *angqö*, 'aiheutuu sieltä' ('eventuates from it') tai *pitu*, mon. *öki*, 'saapunut' ('arrived'), mikä viittaa ainoastaan lopulliseen ilmentymään, aktuaaliseen saapumiseen tietystä pisteestä, ei mihinkään sitä edeltävään liikkeeseen.

Tämä ilmentymisprosessin eli subjektiivisen ulottuvuus, erotuksena universaalien prosessin tuloksesta, objektiivisesta, sisältää myös—sen rajalla mutta silti sen omaan ulottuvuuteen liittyen—olemassaolon aspektin jonka me sisällyttämme omaan preesensiimme. Kyseessä on se mikä on alkamassa tulla esiin ilmiolevaksi; toisin sanoen se on jotakin mikä on alkamaisillaan tapahtua, kuten nukahtaminen tai kirjoittamaan ryhtyminen, mutta ei vielä tapahdu täysitoimisesti. Tähän voidaan viitata ja usein viitataankin samalla verbimuodolla (hopin kielioppiini terminologialla ilmaistuna EKSPEKTIIVI-muodolla) joka viittaa meidän tulevaamme, tai toivomiseen, tahtomiseen, aikomiseen yms. Siten tämä subjektiivisen lähireuna kulkee halki meidän nykyhetkemme sisältäen siitä osan, nim. alkamisen hetken, mutta enin osa meidän preesensiamme kuuluu hopi-jäsenyksessä objektiivisen ulottuvuuteen ja on siten mahdoton erottaa meidän menneestämme. On myös verbimuoto, INSEPTIIVI, joka viittaa tähän esiintulevan ilmentymisen REUNA-

ALUEESEEN käänteisellä tavalla —tällöin se kuuluu objektiiviseen, on se reuna-alue, jossa objektiivisuus saavutetaan; sitä käytetään osoittamaan alkua tai aloitusta, ja useimmissa tapauksissa käännöksessä ei ole havaittavaa eroa vastaavaan ekspektiivin käyttöön. Mutta tietyissä ratkaisevissa kohdissa ilmaantuu merkittäviä ja perustavia eroavuuksia. Inseptiivi, joka viittaa objektiiviseen ja tulokselliseen puoleen, eikä kuten ekspektiivi subjektiiiviseen ja kausaaliseen puoleen, vihjaa kausaatiovaikutuksen loppumiseen samassa hengenvedossa jossa se toteaa ilmentymisen alkamisen. Jos verbillä on suffiksi joka vastaa jotakuinkin meidän passiiviamme, vaikka tarkoittaakin tosiasiasa kausaation kohdistumista subjektiiin tietyn tuloksen aikaansaamiseksi—esim. ‘ruokaa ollaan syömässä’ (‘the food is being eaten’)—silloin perustoimintaan viittaavan INSEPTIIIVISEN suffiksin lisääminen tuottaa kausaalin lakkaamisen merkityksen. Perustoiminta on inseptiivisessä tilassa; siksi kausaatio sen taustalla, oli se mitä tahansa, on lakkaamassa; kausaatio, johon kausaalisuffiksi eksplisiittisesti viittaa, on siten sellaista jota ME kutsuisimme menneeksi ajaksi ja verbi sisällyttää tämän sekä lopullista tilaa (ositusta tai kokonaista syötyyttä) koskevan aloittamisen ja kausaation lopettamisen yhteen lausumaan. Käännös on ‘se lakkaa tulemasta syödyksi’ (‘it stops getting eaten’). Tunte-matta taustalla vaikuttavaa hopi-metafysiikkaa olisi mahdotonta ymmärtää miten sama suffiksi voi merkitä sekä alkamista että lakkaamista.

Jos pyrkisimme suhteuttamaan metafysiistä terminologiaamme vielä lähemmin hopin termeihin, meidän pitäisi luultavasti puhua subjektiiivisestä ulottuvuudesta TOIVON tai TOIVOMISEN ulottuvuutena. Jokainen kieli sisältää termejä, jotka ovat saavuttaneet kosmisen viittaustalouden ja jotka kiteyttävät itseensä ne muotoilemattoman filosofian perustolaatit, joihin on sovitettu kansan, kulttuurin, sivilisaation, jopa aikakauden ajattelu. Sellaisia ovat meidän sanamme ‘todellisuus, substanssi, materia, syy’ ja, kuten olemme havainneet, ‘avaruus, aika, mennyt, nykyisyys, tuleva’. Hopissa tällainen termi on sana, joka useimmiten käännetään ‘toivoksi’—*tunátya*—‘se on toivomassa, se toivoo, sitä toivotaan, se ajattelee tai sitä ajatellaan toivoen’ jne. Useimmat hopin metafysiset sanat ovat verbejä eivätkä substantiiveja kuten eurooppalaisissa kielissä. Verbi *tunátya* sisällyttää toivon ideaansa jotakin meidän sanoitamme ‘ajatus’, ‘kaipuu’ ja ‘syy’, joita on toisinaan käytettävä sen kääntämisessä. Tämä sana on tosiasiasa termi joka kiteyttää maailmankaikkeutta koskevan hopi-filosofian mitä tulee sen suureen dualismiin objektiivisen ja subjektiiivisen suhteen; se on hopin termi SUBJEKTIIVISELLE. Se viittaa Kosmoksen subjektiiivisen, ei-ilmenevän, vitaalin ja kausaalin aspektin tilaan, ja siihen käymistilaiseen pyrkimykseen kohti täyttymystä ja ilmituloa, jota se kihisee—TOIVOMISEN aktiviteettiin; so. mentaaliskausaaliin aktiviteettiin, joka alati puskee ilmentynyttä maailmaa vasten ja sen puolelle. Kuten kuka tahansa hopi-yhteiskuntaa tunteva tietää, hopit näkevät tämän myllertävän aktiviteetin kasvien kasvussa, pilvien muodostumisessa ja tiivistymisessä sateeksi, huolellisessa maanviljelyksessä ja arkkitehtuurin yhteisöllisten aktiviteettien suunnittelussa sekä kaikessa inhimillisessä toivomisessa, pyrkimisessä ja harkinnassa; ja erityisesti se tiivistyy rukouksessa, hopi-yhteisön jatkuvassa toiveikkaassa rukoilemisessa, jota tukevat heidän eksooteeriset yhteisölliset seremoniansa ja esoteeriset rituaalinsa maanalaisissa *kivoissa*—rukouksessa, joka ohjaa kollektiiivisen hopi-ajattelun ja tahdon paineen subjektiiivisestä esille objektiiviseen. Inseptiivimuoto *tunátyalle*, nimittäin *tuná-*

tyava, ei merkitse ‘alkaa toivoo’, vaan pikemminkin ‘tulee toivottuna todeksi’. Miksi sillä on loogisesti oltava tämä merkitys on edellä sanotun perusteella selvää. Inseptiivi merkitsee objektiivisen ensi ilmentymää, mutta *tunátyan* perusmerkityksenä on subjektiiivinen aktiviteetti tai voima; inseptiivi puolestaan on sellaisen aktiviteetin päätös. Näin ollen voitaisiin sanoa, että *tunátyava*, ‘todeksi tulo’, on hopitermi objektiiviselle, kontrastina subjektiiiviselle, näiden kahden termin ollessa yksinkertaisesti taivutusviivahteita samasta verbaalijuuresta, kuten edellä mainitut kaksi kosmista muotoa ovat kaksi aspektia yhdestä todellisuudesta.

Avaruuteen nähden subjektiiivinen on henkinen ulottuvuus, ulottuvuus vailla avaruutta objektiivisessa mielessä, mutta se näyttää olevan symbolisessa suhteessa vertikaaliseen dimensioon ja sen napoihin zeniitissä ja alisessa maailmassa, sekä asioiden ‘sydämeen’, mikä vastaa sanaamme ‘sisäinen’ metaforisessa mielessä. Jokaista objektiivisen maailman pistettä vastaa sellainen vertikaalinen ja olemuksellisesti SISÄINEN akseli, jota me kutsumme tulevaisuuden lähteeksi. Mutta hopille ei ole ajallista tulevaa; subjektiiivisessä tilassa ei ole mitään vastaamassa sellaisia sarjoja ja seuraantoja liittyneinä etäisyyksiin ja vaihtuviin fysikaalisiin rytmityksiin, joita me löydämme objektiivisessä tilassa. Kustakin subjektiiivisestä akselistä, joka voidaan ajatella enemmän tai vähemmän vertikaaliseksi ja kasvin kasvuakselin kaltaiseksi, avautuu objektiivinen ulottuvuus kaikkiin fysikaalisiin suuntiin, joskin näitä suuntia edustaa erityisesti horisontaalitaso ja sen neljä ilmansuuntaa. Objektiivinen on ekstension suuri kosminen muoto; se käsittää kaikki olemassaolon nimenomaisesti ekstensionaaliset puo-

let ja sisältää kaikki intervallit ja etäisyydet, kaiken sarjallisen ja luvun. Sen ETÄISYYS sisältää sen mitä me kutsumme ajaksi sikäli kuin tämä liittyy jo tapahtuneiden asioiden ajalliseen keskinäisyyteeseen. Hopit käsittävät ajan ja liikkeen objektiivisessa ulottuvuudessa puhtaasti operationaalisisessa merkityksessä—tapahtumia yhteenkytkevien operaatioiden kompleksisuudesta ja mittavuudesta riippuvina—niin että ajan elementtiä ei eroteta operaatioihin kulloinkin liittyvästä avaruuden elementistä. Kaksi tapahtumaa menneisyydessä sattui pitkän ‘ajan’ erottamana (hopinkielessä ei ole aivan yhtäpitävää sanaa meidän ‘ajallemme’), kun monta jaksottaista fysikaalista liikettä on sattunut niiden välissä niin, että suuri etäisyys on ylittynyt tai niin, että fysikaalisia ilmiöitä on kertynyt runsaasti muulla tavoin. Hopi-metafysiikka ei esitä kysymystä siitä, ovatko asiat etäisessä kylässä olemassa samassa nykyhetkessä kuin asiat omassa kylässä, koska se on tässä asiassa kiertelemättömän pragmaattinen ja toteaa, että mitä hyvänsä ‘tapahtumia’ etäisessä kylässä voidaan verrata mihin tahansa tapahtumiin omassa kylässä ainoastaan sellaisen intervallisuureen kautta, jossa on sekä avaruuden että ajan muotoja. Tapahtumat tietyn etäisyyden päässä havainnoijasta ovat tiedettävissä objektiivisesti niiden ollessa ‘menneitä’ (so. asettuneina objektiiviseen) ja mitä etäisempiä, sitä enemmän ‘menneitä’ (sitä enemmän subjektiivinen on ehtinyt vaikuttaa niihin). Verbejä suosivana hopi, vastakohtana omaan mieltymykseemme substantiiveihin, kääntää alati meidän lauseemme, jotka koskevat asioita, lauseiksi tapahtumista. Se mitä tapahtuu etäisessä kylässä, sikäli kuin se on todellista (objektiivista) eikä olettamusta (subjektiivista), voidaan tietää ‘täällä’ vasta myöhemmin. Jos se ei tapahdu ‘tässä paikassa’, se ei tapahdu ‘tässä ajassa’; se tapahtuu ‘siinä’ paikassa ja ‘siinä’ ajassa. Sekä ‘täällä’ tapahtuminen että ‘siellä’ tapahtuminen sijaitsevat objektiivisessa ja vastaavat yleisesti ottaen meidän menettämme, mutta ‘siellä’ tapahtuminen on objektiivisesti etäisempää, mikä merkitsee meidän näkökulmastamme, että se on kauempana menneisyydessä, aivan kuten se on tilassa kauempana meistä kuin ‘täällä’ tapahtuminen.

Ekstensionaalisuuden luonnehtiman objektiivisen ulottuvuuden laajetessa havainnoijasta pois päin kohti mittamatonta kaukaisuutta, joka on sekä kaukana avaruudellisesti että etäällä menneessä, seuraa kohta jossa ekstensio lakkaa olemasta tunnettavissa yksityiskohtaisesti ja katoaa suunnattomaan etäisyyteen, ja jossa ikään kuin kulissien taakse hiipivä subjektiivinen sulautuu objektiiviseen, niin että tällä käsittämättömällä etäisyydellä havainnoijasta—kaikista havainnoijista—sijaitsee kaikkea ympäröivä asioiden loppu ja alku, jossa olemassaolon itsensä voitaisiin sanoa nielaisevan objektiivisen ja subjektiivisen. Tämän alueen raja-vyöhyke on yhtä paljon subjektiivinen kuin objektiivinen. Se on muinaisuuden syvyys, aika ja paikka josta myytit kertovat ja joka tunnetaan ainoastaan subjektiivisesti tai henkisesti—hopit ymmärtävät ja vieläpä ilmaisevat kieliopissaan, että myyteissä tai tarinoissa kerrotut asiat eivät omaa samanlaatuista todellisuutta tai pätevyyttä kuin asiat tässä päivässä, ts. käytäntöön liittyvät asiat. Mitä tulee taivaan ja tähtien kaukaisiin etäisyyksiin, se mitä niistä tiedetään ja kerrotaan on olettamuksellista, päättelynvaraista—ja siten tavallaan subjektiivista—ja se tavoitetaan pikemminkin sisäisen vertikaaliakselin ja zeniittinavan kuin objektiivisten etäisyyksien ja objektiivisten näkö- ja liikeprosessien kautta. Samoin myyttien himmeä menneisyys on se maanpäällistä (pikemmin kuin taivaallista) vastaava etäisyys, joka tavoitetaan subjektiivisesti

myyttinä todellisuuden vertikaaliakselin kautta nadiirinavan tietä—siten se sijoitetaan nykyisen maanpinnan ALLE, joskaan tämä ei merkitse, että alkusyntymyyttien nadiirimaa olisi reikä tai luola siinä mielessä kuin me sen ymmärtäisimme. Se on *Palátkwapi*, ‘Punaisilla vuorilla’, nykyisen maamme kaltainen maa, johon suhteessa meidän maamme kuitenkin asettuu etäisen taivaan asemaan—ja samalla tavoin tarinoiden sankarit tunkeutuvat meidän maamme taivaan lävitse ja löytävät toisen maankaltaisen ulottuvuuden sen yläpuolelta.

Näin nähdään miten hopien ei tarvitse käyttää termejä, jotka viittaavat avaruuteen tai aikaan sellaisinaan. Sellaiset kieleemme termit valetaan ekstension, toiminnan ja syklisten prosessien ilmauksiksi sikäli kuin ne viittaavat kiinteään objektiiviseen ulottuvuuteen. Ne valetaan subjektiivisuuden ilmauksiksi, jos ne viittaavat subjektiiviseen ulottuvuuteen—tulevaisuuteen, psyykkis-henkiseen, myyttiseen ajanjaksoon ja yleensä näkemättömän etäiseen ja oletukselliseen. Siten hopinkieli tulee täysin hyvin toimeen ilman aikamuotoja verbeillensä.⁴

Viitteet

1. [“An American Indian Model of the Universe”, kokoelmassa *Language, Thought & Reality; Selected Writings of Benjamin Lee Whorf*, toim. J. E. Carroll, The M.I.T. Press, Massachusetts, 1967, s. 57-64. Artikkelin suom. Ismo Koskinen.]
2. [Whorfin asettama ‘synonymia’ liki vastakkaisten sanojen *manifesting/unmanifest* välille vaatii ehkä selvennystä, vaikka itse ajatussisältö selviää jatkossa terminologian täsmentyessä. Termin *manifesting* voisi suomentaa täydennetyssä muodossa ‘ilmenemäisillään tai ilmenemässä oleva’, termin *unmanifest* ‘ei vielä ilmennyt’—toisin sanoen ne ilmaisevat samaa futuurisuutta eri näkökulmista. Jälkimmäinen termi voidaan myös käsittää hypostasoivaksi viittaukseksi siihen dynaamiseen voimaan, joka aiheuttaa kaiken tulemisen, mutta jää itse transsendenttiin, ilmenemättömiin. Suom. huom.]
3. Tähän ajatukseen viitataan joskus ‘Hengityksen henkenä’ (‘spirit of the Breath’, *hikwsu*) ja ‘Mahtavana Jonakin’ (‘Mighty Something’, **a*ne himu* [*-merkki edustaa eräänlaista pidätysäännettä, kuten skotin ääntämässä sanassa *little*, ‘li’]). Vaikkakin näillä termeillä voi olla myös alempia ja vähemmän kosmisia, joskin aina kunnioitusta herättäviä konnotaatioita.
4. [Loppulauseen väite esiintyy, tosin yleensä lievemässä muodossa, Whorfin kirjoituksissa toistuvasti ja sitä on myöhemmin ankarasti kritisoitu. Mm. E. Itkonen (*Maailman kielten erilaisuus ja samuus*, Gaudeamus, 1997, s. 295) toteaa ykskantaan: “Whorf oletti, että hopinkielestä puuttuu tempuskategoria (joten hopi-intiaaneilta puuttuu ‘länsimainen’ ajantaju). Tämä oletus on todistettu täysin virheelliseksi.” Samoilla linjoilla on esim. Ekkehart Malotki massiivisessa ja provokatiivisesti nimetyssä *Hopi Time* -teoksessaan (sarjassa *Trends in Linguistics, Studies and Monographs* 20; ks. etenkin Introduction), jolla hän katsoo kumonneensa kyseisen väitteen. Se, mitä Whorf kuitenkin lähinnä näyttää ajaneen takaa ja mihin hän tässäkin artikkelissa viittaa on, että hopi-intiaaneilla ei ole esimerkiksi sellaista lineaarista ajan ideaa kuin länsimaisella ihmisellä, joka juuri siksi voi käsittää menneeseen, nykyiseen ja tulevaan liittyvät kieliopilliset aikamuodot *aikamuodoiksi*, koska ne ovat jossakin mielessä aspekteja *samasta* asiasta, kun taas hopi ei voisi ajatella ulkoiseen (objektiiviseen) liittyvää ‘aikaa’ eli ‘etäisyyttä’ (‘mennyttä’ ja osaa ‘nykyisyydestä’) missään mielessä samaksi asiaksi kuin sisäiseen (subjektiiviseen) liittyvää ‘aikaa’ eli ‘henkeä’ (‘tulevaa’ ja osaa meidän ‘nykyisyydestämme’). Hopinkielen ‘aika-muodoista’ puhuminen osoittaisi tästä syystä vain kielitieteilijän tarvetta pakottaa vieraita kielimuotoja itselleen käsitettävään muotoon. Suom. huom.]